

Nukus Davlat Pedagogika Instituti, PhD. Sultanova Aydin Menlibaevna taqrizi ostida

Usmonaliyeva Niluzarxon Yorqinjon qizi

Qo‘qon shahar 18-maktab o‘qituvchisi

[Tel:+998333294943](tel:+998333294943)

Email: niluzar95@gmail.com

ANALITIK TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK USULLARI

Annotatsiya: Mazkur maqolada analitik tafakkurni rivojlantirishning pedagogik usullari atroflicha yoritilgan, bugungi oliy ta‘lim muassasalarida analitik tafakkurni rivojlantirishning muhimligi, talabalarning aqliy salohiyatini o‘stirishda va ta‘lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: ta‘lim va tarbiya, innovatsiya, texnologiya, metodik talablar, tarixchi, bahs-munozara, analitika.

Аннотация: в статье описаны педагогические методы развития аналитического мышления, значение развития аналитического мышления в современных высших учебных заведениях, анализируется важность развития умственного потенциала студентов и повышения эффективности образования.

Ключевые слова: образование и подготовка кадров, инновации, технологии, методологические требования, историк, дискуссия, аналитика.

Annotation: in state descriptions of pedagogical methods for the development of analytical thinking, the importance of the development of analytical thinking in modern higher educational institutions, the importance of developing the mental potential of students and increasing the effectiveness of education is analyzed.

Key words: education and training, innovation, technology, methodological requirements, history, discussion, analytics.

Kirish. Mamlakatimiz ta'limni modernizatsiya qilish yo'lidan bormoqda, shu munosabat bilan oliy ta'lim sifatining asosiy ko'rsatkichini aniqlash dolzarb masaladir. Pedagogik ta'lim kasbiy tayyorgarlik tarkibida juda muhim o'rin tutadi, chunki bu butun ta'lim tizimini isloh qilishning asosiy muvaffaqiyat omillaridan biridir. Zamonaviy yuqori texnologiyali axborot jamiyati o'qituvchiga yosh avlodni tarbiyalash va rivojlantirishga qodir shaxs va kasb egasi sifatida yangi talablarni qo'yimoqda. Ta'lim tashkilotlarida ro'y berayotgan innovatsion jarayonlarning paydo bo'lishi va shakllanishi kasbiy erkinlikni oshirish, o'qituvchi shaxsining ijodiy o'zini o'zi anglash, pedagogik merosga murojaat qilish tendentsiyasini rivojlantirish, o'z-o'zini rivojlantirishning moslashuvchan tizimini yaratish zarurligini ko'rsatadi. Analitik ko'nikmalar kasbiy pedagogik kompetentsiyaning asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi, ular nafaqat tahlil qilish, balki axborotni sintez qilish, uni yangi yuqori nazariy darajaga ko'tarishdir. Analitik ko'nikmalar - bu pedagogik fikrlashning umumlashtirilgan ko'nikmalari namoyon bo'ladigan va amaliyotdan bilimlar olinadigan bilim jarayonlari tizimi. Talabalarning axborot savodxonligini oshirish uchun axborot-tahlil ko'nikmalarini shakllantirish muammosi ta'limning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolganligi bejiz emas.

Tahlil va natijalar. Analitik tafakkur - muammolarni aniqlash, katta ma'lumotlar bloklarini kichikroq qismlarga ajratish, individual faktlar o'rtasidagi munosabatlarni aniqlash va olingan ma'lumotlar asosida qarorlar qabul qilish qobiliyatidir. Insonga bir nechta fikrlash turlari berilgan, lekin biri doimo boshqalardan ustun turadi. Analitik fikrlash ketma-ketlikdir. Unga moyil bo'lgan odamlar katta ma'lumot blokini qayta ishlaydilar, uni asosiy qismlarga ajratadilar va har bir komponentni bosqichma-bosqich tekshiradilar. Buning uchun ularda mantiqiy fikrlash ham rivojlangan bo'lishi kerak. Analitik fikrlash qobiliyatlari bugungi ilg'or texnologiya ish joyida, xususan, o'qituvchilik kasbida muhim ahamiyatga ega. Buning sababi, analitik fikrlash qobiliyatlari o'qituvchi yoki o'qituvchi stajyorlariga o'zgaruvchan tendentsiya dunyosining tezkor axborot asrida ma'lumot to'plash, ifodalash, tasavvur qilish va murakkab muammolarni hal qilishda yordam beradi. Demak, har bir davlat uchun analitik, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilishni bilish, ijodiy va tashabbuskor fikrlash ko'nikmalarini egallash, ko'p manbalardan bilim olishni, bilimlarni o'rganish va qurish qobiliyatiga ega bo'lgan kelajakdagi

inson resurslarini rivojlantirish zaruriyati bo'lib qoladi. o'z-o'zidan bilim olish, o'z vaqtida o'zgaruvchan vaziyatlarga moslashish va dunyoning qiyinchiliklariga qarshi turishga tayyor bo'lish. Oliy o'quv yurti talabalari analitik fikrlashni rivojlantirishlari kerak va ular nafaqat o'qiganlarini tushunishlari, balki uni ajratib olishlari, savol berishlari, baholashlari kerak. Analitik fikrlash g'oyalarni so'roq qilish va mulohaza yuritishni o'z ichiga oladi.

Har bir inson o'ziga xos tarzda individual fikrlash xususiyatiga ega. Shaxsning erkin fikr yuritishi uning xulq-atvorida, harakatida, strategiyasida, dunyoqarashida, sodir bo'layotgan vaziyatga va atrofdagi odamlarga munosabatida namoyon bo'ladi. Tafakkur turlari ichida analitik tafakkur o'zining muhim ahamiyatga ega ekanligi bilan ajralib turadi. Avvalo, tafakkurning analitik turi mantiqiy tafakkur va tanqidiy tafakkur bilan chambarchas bog'liqligini ta'kidlab o'tishimiz lozim. Analitik tafakkur tanqidiy fikrlash qobiliyatlarining bir qismidir.

Uning xususiyatlari odamning muammo yoki vaziyatni juda astoydil o'rganishi yoki batafsil rejalar tuzishi, bir vaqtning o'zida barcha ma'lumotlarni tahlil qilishi va barcha afzalliklari va kamchiliklarini hisobga olishi bilan namoyon bo'ladi.

Analitik fikrlashni rivojlantirish juda muhim masala, chunki ma'lumotni yaxshiroq tushunish, eslab qolish va o'zlashtirish, xulosalar chiqarish va qarorlar qabul qilish uchun har birimizdan tahliliy qobiliyatlarni talab qiladi. Analitik fikrlashni shakllantirish inson uchun odatiy kundalik hayotida, o'qishda va kasbiy faoliyatida foydalidir.

Analitik fikrlashni shakllantirish quyidagilar uchun talab qilinadi:

- asosiy va ikkinchi darajali tushunchalarni tez aniqlash;
- murakkab maishiy, hayotiy va kasbiy muammolar va vazifalarni hal qilish;
- davom etayotgan tadbirlarda afzallik va kamchiliklarni izlash;
- cheklovlar va imkoniyatlarni aniqlash;
- olingan tajribani tahlil qilish;
- asosli xulosalar yaratish;
- statistik ma'lumotlar asosida qarorlar qabul qilish;
- haqiqiy maqsadlardan kelib chiqib, ish faoliyatni rejalashtirish;
- maqsadlarga erishish jarayonini bosqichma-bosqich vakolatli taqsimlash.

Analitik fikrlashni rivojlantirishda quyidagi usullardan foydalanish mumkin: krossvordlar, boshqotirma va topishmoqlar yechish, mantiqiy o'yinlar o'ynash, kvestlar (jumladan, ob'ektlarni qidirish) yoki strategiyalar kabi o'quv kompyuter o'yinlarini o'ynash, yangiliklarni tomosha qilish, ya'ni uni shunchaki tanqidiy nuqtai nazardan qabul qilmasdan, balki faktlarni tahlil qilib, sabab-oqibat munosabatlarini qidirib, xulosalar chiqarish, kitoblar o'qish, jumladan, detektiv va fantastik adabiyotga, masalan, Robert Xaynlin, Erl Gardner, Agata Kristi va boshqa mualliflarning asarlariga ko'proq e'tibor qaratish lozim. Ta'lim tashkilotlarida ro'y berayotgan innovatsion jarayonlarning paydo bo'lishi va shakllanishi kasbiy erkinlikni oshirish, o'qituvchi shaxsining ijodiy o'zini o'zi anglash, pedagogik merosga murojaat qilish tendentsiyasini rivojlantirish, o'z-o'zini rivojlantirishning moslashuvchan tizimini yaratish zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa. Xulosa o'qinda shuni aytish mumkinki, analitik ko'nikmalar kasbiy pedagogik kompetentsiyaning asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi, ular nafaqat tahlil qilish, balki axborotni sintez qilish, uni yangi yuqori nazariy darajaga ko'tarishdir. Analitik ko'nikmalar - bu pedagogik fikrlashning umumlashtirilgan ko'nikmalari namoyon

boʻladigan va amaliyotdan bilimlar olinadigan bilim jarayonlari tizimi. Talabalarning axborot savodxonligini oshirish uchun axborot-tahlil koʻnikmalarini shakllantirish muammosi tahlilning eng dolzarb muammolaridan biri boʻlib qolganligi bejiz emas. Analitik tafakkur - muammolarni aniqlash, katta maʼlumotlar bloklarini kichikroq qismlarga ajratish, individual faktlar oʻrtasidagi munosabatlarni aniqlash va olingan maʼlumotlar asosida qarorlar qabul qilish qobiliyatidir. Insonga bir nechta fikrlash turlari berilgan, lekin biri doimo boshqalardan ustun turadi. Analitik fikrlash ketma-ketlikdir. Unga moyil boʻlgan odamlar katta maʼlumot blokini qayta ishlaydilar, uni asosiy qismlarga ajratadilar va har bir komponentni bosqichma-bosqich tekshiradilar. Buning uchun ularda tanqidiy, mantiqiy va analitik fikrlash qobiliyatini rivojlantirish lozim.

Adabiyotlar:

1. Ivanov.P.I. Umumiy psixologiya.T.:1962.-492-b.
2. Gʻoziev E.Tafakkur psixologiyasi. Toshkent.: Oʻqituvchi.-1990. –B. 25. 6
3. Falsafa. Qomusiy lugʻat.T.: Sharq.-2004
4. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning “Oʻzbekiston Respublikasi oliy taʼlim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida”gi PF-5847-son Farmoni. -T.; 2019 yil 8 oktyabr. Manba: Qonun hujjatlari maʼlumotlari milliy bazasi, 09.10.2019 y., 06/19/5847/3887-son; 30.04.2020 y., 06/20/5987/0521-son; Qonun hujjatlari maʼlumotlari milliy bazasi, 09.11.2021 y., 06/21/3/1037-son, 18.03.2022 y., 06/22/89/0227-son.
5. Mirqosimova, M.M. (2020) Talabalarda analitik tafakkurni rivojlantirish texnologiyasi.// NamDU ilmiy axborotnomasi - Nauchniy vestnik NamGU 2020 yil 4-son. –B. 479.
6. Murodjon oʻgʻli, Usmonaliyev Ikromjon. "BOʻLAJAK OʻQITUVCHILARNI DARS JARAYONIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHGA OʻRGATISH." Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi 17.3 (2024): 151-154.